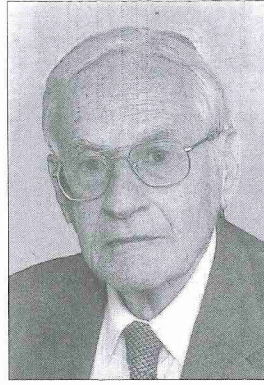

leşmiş eserde İslâm tarihçiliği bir bütün halinde incelenmekte ve problemleri ortaya konulmaktadır. Üç bölüme ayrılan kitabın ilk bölümünde İslâm dünyasında tarih kavramı, Câhiliye döneminde tarih, İslâm tarihçiliğinin doğuşu ve tarih yazımının çeşitleri; ikinci bölümünde İslâm tarihçiliği hakkında yazan Adudüddin el-İcî, Kâfiyeci, Şemseddin es-Sehâvî ve Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin tarihe ve tarihçiliğe dair görüşleri; üçüncü bölümünde İbnü'l-Adîm, Makrîzî, İbn Hacer el-Askalânî ve Zehebî'nin tarihe ilgili düşünceleri anlatılmaktadır. Eseri Sâlih Ahmed Ali Arapça'ya ('İlmü't-târih 'inde'l-müslimin, Bağdad 1963) ve Esedullah Âzâd Farsça'ya (*Târîh-i Târîhigârî der İslâm*, I-II, Meşhed 1986) tercüme etmiştir. 5. *The Muslim Concept of Freedom Prior to the Nineteenth Century* (Leiden 1960). İslâm düşüncesinde özgürlük kavramının felsefi, içtimai, hukukî ve metafiziksel yönlerini başlangıcından XIX. yüzyıla kadar ele alan bir araştırma olup Arapça'ya çevrilmiştir (Maan Ziyâde – Rıdvân es-Seyyid, *Mefhûmü'l-hürriyye fi'l-İslâm: Dirâse fi müşkiliyyâtî'l-muştalâh*, Beyrut 1978; Arapça'dan Türkçe'ye: Vecdi Akyüz, *İslâm'da Özgürlük Kavramı*, İstanbul 2000). 6. *A Grammar of Biblical Aramaic* (Wiesbaden 1961) (Fr. trc. P. Hébert, *Grammaire d'aramiéen biblique*, Paris 1988). 7. *Das Fortleben der Antike im Islam* (Zürich 1965). Grek düşüncesinin İslâm felsefe, bilim ve kültürüne yaptığı etkilerin incelendiği eser İngilizce'ye tercüme edilmiştir (Emile Marmorstein – Jenny Marmorstein, *The Classical Heritage in Islam*, London 1975). 8. *An Aramaic Handbook: Texts and Glossary* (Wiesbaden 1967). 9. *Knowledge Triumphant; the Concept of Knowledge in Medieval Islam* (Leiden 1970). İslâm medeniyetinde çok önemli bir yeri bulunan ilim kavramının ortaya çıkışını, gelişimini, tarihî açıdan içerdiği anlamları ve çeşitli alanlardaki yerini ele alan bir çalışmadır (T. trc. Lâmi Güngören, *Bilginin Zaferi: İslâm Düşüncesi'nde Bilgi Kavramı*, İstanbul 2004). 10. *The Herb: Hashish Versus Medieval Muslim Society* (Leiden 1971). VII-X. (XIII-XVI.) yüzyıllar arasında İslâm dünyasında uyusturucu kullanımını irdeleyen eserde konuyla ilgili yazmaların incelenmesinin ardından uyusturucu kullanımı, uyusturucunun toplum hayatındaki yeri ve buna ilişkin hukukî tartışmalar ortaya konulmuş, ayrıca esere uyusturucuyla ilgili bazı şiirlerin tercüme-leri ve Bedreddin ez-Zerkeşî'nin *Zehrü'l-âriş* adlı risâlesi eklenmiştir. 11. *Gamb-*

Franz Rosenthal

ling in Islam (Leiden 1975). Şans oyunları, Câhiliye ve İslâm edebiyatında kumar ve kumarın sosyal hayattaki rolü hakkında olan bu çalışma Ortaçağ İslâm dünyasında kumar üzerine yazılmış ilk monografidir. 12. *Sweeter than Hope, Complaint and Hope in Medieval Islam* (Leiden 1983).

B) Neşir ve Tercümeleler. 1. *Alfarabius: De Platonis Philosophia* (London 1943, Richard Walzer ile birlikte). Fârâbî'nin *Felsefetü Eflâtûn* adlı eserinin neşridir. 2. Şemseddin es-Sehâvî, *el-İ'ân bi't-tevbih li-men zemme't-târîh* (Beyrut, ts.). 3. *The Muqaddimah. An Introduction to History* (I-III, London 1958). İbn Haldûn'un *Muqaddime*'sinin çeşitli kütüphanelerdeki nüshalarına dayanarak yapılan açıklama İngilizce çevirisini olup eserin Batı dillerindeki en iyi çevirisi sayılmaktadır. 4. *The History of al-Tabari* (I-XXXVIII, New York 1989). State University of New York Yayınevi'nin İngilizce'ye tercüme ettirerek İhsan Yârşâtîr'in (Ehsan Yar-Shater) editörlüğünde yayımladığı Taberî'nin *Târîh*'inin ilk ve son ciltlerinin açıklamalı çevirisidir; ilk cildin başında Rosenthal'in kaleme aldığı Taberî'nin hayatı ve eserleri hakkında geniş bir giriş bulunmaktadır. Rosenthal'in makalelerinin bir kısmı *Four Essays on Art and Literature in Islam* (Leiden 1971), *Muslim Intellectual and Social History* (London 1990), *Grek Philosophy in the Arab World* (London 1990) ve *Science and Medicine in Islam* (London 1991) adıyla toplu halde yayımlanmıştır (eserleri için ayrıca bk. Endress – Overwien, XXXVI [2001], s. XIII-XXXIV).

BİBLİYOGRAFYA :

F. Rosenthal, *Science and Medicine in Islam: A Collection of Essays*, London 1990, s. IX-XXVIII; Necîb el-Akîkî, *el-Müsteşrihün*, Kahire 1980, III, 162-163; Yahyâ Murâd, *Mu'cemü esmâ'i'l-müsteşrikin*, Beyrut 1425/2004, s. 397-398; G. Endress – O. Overwien, "Verzeichnis der Schriften von Franz Rosenthal", *Oriens*, XXXVI (2001), s. XIII-XXXIV; "Franz Rosenthal", *Yale Bulletin and*

Calendar, XXXI/26, New Haven 2003, s. 1-3; Cengiz Tomar, "Franz Rosenthal (1914-2003)", *İslâm Araştırmaları Dergisi*, sy. 10, İstanbul 2003, s. 179-181; D. Gutas, "Knowledge Triumphant: The Life of Franz Rosenthal 1914-2003", *al-Usur al-Wusta: The Bulletin of Middle East Medievalists*, XV/2, Chicago 2003, s. 35-37; B. R. Foster, "Franz Rosenthal, August 31st 1914-April 8th 2003", *Af.O, L* (2003-2004), s. 513-514; J. van Ess, "Franz Rosenthal (1914-2003), Alte und Neue Welt im Leben eines Orientalisten", *ZDMG*, CLV/1 (2005), s. 51-67; "Rosenthal, Franz", *Ej.d.*, XIV, 292-293.

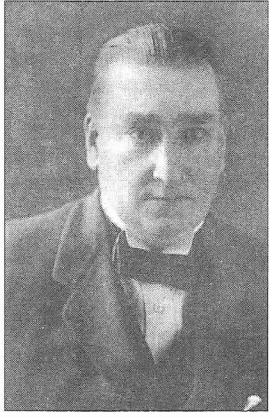

CENGİZ TOMAR

ROSS, Edward Denison
(1871-1940)

İngiliz şarkiyatçısı.

Marlborough yakınlarındaki Stepney köyünde doğdu; köy papazının oğludur. İlk ve orta öğrenimini Marlborough'da, yüksek öğrenimini Londra Üniversitesi'nde tamamladı. Dile karşı olan yeteneği ve ilgisiz dolayısıyla önce Paris'e, Saint-Petersburg'a ve daha sonra Strasburg'a giderek Doğu dilleri, özellikle Arapça, Farsça okudu ve Theodor Nöldeke'nin danışmanlığında doktora yaptı. Hocaları arasında E. John Wilkinson Gibb, Charles Schefer ve Baron Rosen gibi ünlü ilim adamları yer almaktadır. Ülkesinde Doğu araştırmalarına ilginin artmasına önemli katkılarda bulunan şarkiyatçılardan biridir. 1896'dan itibaren dört yıl kadar Londra Üniversitesi'nde Fars dili ve edebiyatı okuttu. Bu ilk hocalık döneminin ardından yeteneklerinin ve özel meraklarının etkisi altında kısa sürelerle Lizbon, Floransa ve Semerkant gibi sanat ve ilim merkezlerinde bulundu ve kendini geliştirdi. O yılların ilk ürünleri, Orta Asya'nın Ortaçağ tarihiyle ilgili olarak Haydar Mirza'dan yaptığı *The Tarikh-i Rashidi: A History of the Moguls of Central Asia* adlı tercüme ile (London 1895, 1898) *The Heart of Asia* adlı telifidir (London 1899); bunları diğer akademik çalışmalarını takip etmiştir: *The Early Years of Shah Ismail* (London 1896), *The Life and Times of Omar Khayyam* (New York 1900). 1901'de Hindistan'daki Kalkûta Medresesi'nin müdürlüğüne tayin edilen Ross, 1911'de devlet arşivleri sorumluluğu ve Eğitim Bakanlığı müsteşarlığı ile birleştirilen bu görevde 1914 yılına kadar kaldı. Bunun yanı sıra Kalkûta Üniversitesi'nde hocalık yaptı; Asiatic Society of Bengal'in en aktif üyesi oldu; Sanskritçe, Çince ve Tibetçe'yle ilgilenmeye başladı. Bu arada ilmi çalışmalarına devam etti. *A Polyglot*

Edward
Denison Ross

List of Birds in Turki, Manchu, and Chinese (Calcutta 1909), *Abu Turab's History of Gujarat* (Calcutta 1909), *An Arabic History of Gujarat* (London 1910), *The Poems of the Emperor Babur (Dīvān-i Bābur, Calcutta 1910)* ve *The Persian and Turki Divāns of Bayram Khan* (Calcutta 1910) adlı kitaplarını yayımladı.

1914'te İngiltere'ye dönerek British Museum'da görev başlayan Ross, Hindistan'da elde ettiği bilgi ve deneyimleri I. Dünya Savaşı sırasında çeşitli askerî kurumlarda kullandı ve üstün hizmetlerinden dolayı 1918 yılında kendisine şövalyelik unvanı verildi. Savaşın sona, Londra'da yeni kurulan (1916) School of Oriental Studies'in (1938'den itibaren The School of Oriental and African Studies) başına getirildi. Öncelikle kütüphaneyi düzenledi ve kurumun yayın organı *Bulletin of the School of Oriental Studies*'in editörlüğünü üstlendi, kısa zamanda hem okulun hem derginin ününü ve itibarını arttırdı. Bu arada okulun yöneticiliği ve Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün başkanlığı yanında bilimsel çalışmalarını da sürdürdü; *Tarikh-i Fakhr ud-Din Mubarakshah* (London 1927), *Eastern Art and Literature* (London 1928), *Islam* (New York 1931), *The Persians* (Oxford 1931), *Persian Art* (London 1931), *La prose persane, la poésie persane* (Paris 1933), *Sir Anthony Sherley* (London 1933), *Dialogues in the Eastern Turki Dialect* (London 1934), *Discourse of the Turks by Sir Thomas Sherley* (London 1936) adlı eserlerini yayımladı; bir İran sanatı sergisi düzenledi. Ayrıca çeşitli dergilere makaleler yazdı ve *The Cambridge History of India* gibi serilere katkıda bulundu. 1938'de emekliye ayrılan Ross, II. Dünya Savaşı'nın patlak vermesi üzerine para sıkıntısı çekmeye başlayınca Ocak 1940'ta İstanbul'a konsolos ve danışma bürosunun sorumlusu olarak tayin edildi. 23 Eylül 1940'ta İstanbul'da öldü.

BİBLİYOGRAFYA :

L. Binyon, *Both Ends of the Candle: The Autobiography of Sir E. Denison Ross*, London 1944; H. A. R. Gibb, "Obituary Notice: Edward Denison Ross, 1871-1940", *JRAS* (1941), s. 49-52; F. Krenkow, "Sir Edward Denison Ross", *IC*, XV/2 (1941), s. 141-142; R. L. Turner, "Obituary: Sir Edward Denison Ross", *BSOAS*, X/3 (1940), s. 832-836.

DİA

ROSSI, Ettore
(1894-1955)

İtalyan Türkologu ve şarkiyatçısı.

Milano yakınlarında doğdu. Pavia Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Grek filolojisi ve Antikçağ tarihi okudu. Henüz öğrenciyken askere alındığından 1914'ten itibaren bir süre okumaya ara vermek zorunda kaldı. Askerliğini Libya'da yaptı ve bu onun hayatında bir dönüm noktası oldu. Tripoli'de (Trablusgarp) önce Arapça, ardından Türk askerlerinden Türkçe öğrendi. Üniversiteyi bitirip doktorasını verdikten (1920) sonra Libya'da resmî bir görev üstlendi, böylece iki yıl ülkenin kültür ve folkloruyla ilgilendi. 1922'de İtalya'ya döndü ve Roma'da Istituto per l'Oriente'de işe girdi; bu enstitünün yayın organı olan *Oriente Moderno* dergisinde yazı yazmaya başladı. Bu arada Farsça öğrendi. 1927'de Roma Üniversitesi'nde açılan Türk Dili, Tarihi ve Edebiyatı Bölümü'ne eylemsiz doçent, 1935'te eylemli doçent oldu ve üç yıl sonra Fars Dili, Tarihi ve Edebiyatı Bölümü'nde ders vermeye başladı. 1938'de Carlo Alfonso Nallino'nun ölümü üzerine ondan boşalan Istituto per l'Oriente ile bu enstitünün çıkardığı *Oriente Moderno* dergisinin başına getirildi.

Rossi ilmi çalışmaları yanında ülkesinde iktidarda bulunan Faşist Parti ile de ilgilendi ve aldığı aktif görevlerle bir parti militanı olarak sivrildi. Bu sayede ilmi çalışmalarında gerekli kitapları temin etmek, başka ülkelerdeki ana kaynakları, belgeleri incelemek için devlet imkânlarından yararlandı ve seyahatlere çıktı. 1940 yılında İtalya'nın işgal ettiği Arnavutluk'a ve Yunanistan'a, ardından defalarca Türkiye'ye ve Yemen'e gitti. Ayrıca Libya ve Akdeniz tarihiyle ilgili olarak Malta şövalyeleriyle yakın temas içine girdi ve onlardan maddî imkânlar elde etti; böylece arşiv ve kütüphane çalışmalarını derinleştirip eserler ortaya koydu. İtalyan hükümeti bu çok faal kişiyi Dışişleri ve Koloniler Bakanlığı müsteşarlığına tayin etti. Ülkesinin II. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkması ve Faşist Parti'nin sert takibata uğra-

Ettore Rossi

masına rağmen ilmî itibarı sebebiyle kendisine dokunulmadı. Hayatının son günlerinde Avrupa'da çok seçkin bir yeri bulunan Accademia Nazionale dei Lincei'ye üye seçildiyse de herhangi bir faaliyet göstermeden 23 Ağustos 1955 tarihinde Roma'da öldü.

Hızlı fakat çok titiz çalışan bir bilim adamı olan Rossi'nin arkasında bıraktığı yirmi kitap, 170'ten fazla makale ve ansiklopedi maddesiyle yüzlerce kitap tanıtım-kritik yazısı onun bu özelliğini yansıtır. Ölümünden sonra ailesi muhteşem kütüphanesini Istituto per l'Oriente'ye bağışlamıştır. Rossi'nin yurt içinde ve dışında gittiği her yerde ilk işi kitapçıları dolaşmak oldu ve dikkatini çeken her eseri aldı. Papalık tarafından oluşturulan Biblioteca Apostolica Vaticana'daki az bilinen veya hiç tanınmayan eserleri ve yazma metinleri inceleyip ilim dünyasına sundu. Bir Türkolog sıfatıyla ortaya koyduğu en önemli eserinin Vatikan Kütüphanesi'nde bulunduğu yeni bir *Dede Korkut Kitabı* yazmasının neşri olmasına rağmen (bk. DEDE KORKUT) Rossi, daha çok Osmanlı hâkimiyeti altındaki Arnavutluk, Libya, Bulgaristan, Kuzey Afrika ve Malta şövalyeleri üzerinde durmuş, özellikle Osmanlılar, Osmanlıca, modern Türk dili ve sadeleşme safhaları ile modern Türkiye'nin ilim ve kültür meseleleriyle ilgilenmiştir. Onun asıl ağırlığını pek çok ilmi dergide çıkan makalelerine verdiği ve bu arada "Mussolini'nin en büyük eseri" denilen *Enciclopedia Italiana*'ya birçok madde yazdığı görülmektedir.

Eserleri. Aggiunta alla "Bibliographie méthodique de l'ordre souverain de St. Jean de Jérusalem" di Ferdinand de Hellwald (Roma 1924); *Storia della marina dell' Ordine di S. Giovanni di Gerusalemme, di Rodi e di Malta* (Roma-Milano 1926); *Assedio e conquista di Rodi secondo le relazioni edite ed inedite dei Turchi. Con una notizia sulla Biblioteca Hâfiz di Rodi* (Roma